

ACTA ARCHIEPISCOPORUM ROTOMAGENSII.

Galliæ provinciæ sunt decem et octo : quarum una existit Lugdunensis, quæ vocatur secunda, in qua est nobilis et ampla civitas, quæ vocatur Rodomus vel Rotomagus, super fluvium Sequanæ sita. Hujus civitatis ecclesia in honore beatæ et gloriosæ Dei Genitricis semper virginis Mariæ est consecrata. Hæc vero est metropolis : sex enim sub se civitates episcopales continet, scilicet primam civitatem Bajocatarum, secundam civitatem Abrincatarum, tertiam civitatem Evatinorum, quæ dicitur Ebroicas; quartam civitatem Salanum quæ vocatur Sagium; quintam civitatem Lexoviorum, sextam civitatem Constantinorum.

In præfata civitate Rotomagensi existit egregius Mallonus in ordine primus. Nonnullos horum posito verborum pertubat, non satis idonee speculantes; quoniam eorum velle, scilicet beatissimum Nigasium prænominatæ civitatis primum antistitem existisse, nullatenus hac re pugnatur, si expositione quantumcumque subtili fulciatur. Attendant igitur tam clerici quam monachi ne errent, qualiter scripturas perspicacius indagantes, utrumque posse haud inconvenienter stare dijudicent. Decenter, inquam, inquam, qui Mallonum in sede Rotomagensi fuisse primum asserunt. Nullus enim eum prævit, quantum ad archiepiscopatus usumfructum : nec tamen male prædicant, qui beatum Nigasium ejusdem sedis archiepiscopum fuisse primum comprobant. Quippe jam non paucis reor manifestatum esse, hunc Romæ a beato papa Clemente Rotomagensium urbis antistitem ordinatum fuisse nondum juvo pastoralis cruxis obnoxia. Nec est frivolum, set firmum et ratum, prout sua testatur passio, cum beato sociatum Dionysio, permissione Clementis papæ hunc eundem ad oras Gallicas descendisse; et priusquam ad suam, quam Romæ, sicut diximus, acceperat, sedem posset pervenire; martyrium truncato capite, tamen vicinius circa finibus Northmannicos cum Quirino et Scuviculo perulisse. Quo fit ut de utroque, sed alio et alio modo, vera prædicatione prædicetur primus, de Nigasio quidem secundum ordinationem; de Mallono secundam loci inhabitationem. Ut sic dicatur, Nigasius fuit Rotomagensis urbis antistes primus ordinatus; at Mallonus fuit primus in se locatus.

Sic is non versus poterit consistere versus.

Exstitit egregius Mallonus in ordine primus,
Moribus ornatus, clara quoque stirpe creatus.
Enituit verbis, præfulsit et actibus alnis :
Dapsilis in cunctis, clemens et largus egenis.
Mentibus infirmos curabat dogmate sacro,
Demones vexatos purgabat numine sacro.
Pervigil in populo pastor pius ac speculator,
Pro sibi commissis murum se contulit hosti.
Compatiens ægris, collisos consolidavit.

Mactabat Domino se semper sacra litando,
Perpetuam pacem deprecans atque salutem.
Ut charos fratres, servabat dulciter hostes.
Hic humilis, sobrius, necnon et corde pudicus.
Sordibus immunis, virtutum lampade fulsit.
Obiit in Christo x Kalendas Novembris.

Beato vero Mallono Avidiamus successit, qui sub beato papa Silvestro et Constantino imperatore præfatam rexit Ecclesiam. Is vero prudens et strenuus pastor fuit in populo, qui Arelatensi concilio primo, quod eodem tempore quo Nicæna synodus habita est, congregatum in canonibus invenitur, cum Materno Coloniensi episcopo interfuit. Fuit namque hic beatus pontifex ingenio probus, moribus, insignis, subditorum sibi salutis providus. Huic successit Severus, Severo Eusebius, Eusebio Marcellinus, Marcellino Petrus, Petro Victricius.

Fuit vero hic in regali curia nutritus cum beato Innocentio papa, ut in ejusdem papæ epistola de castitate conservanda et aliis institutis Christianæ religionis, eidem Victricio missa, invenitur. Ait enim inter cætera : Præterea frequenter quidam ex fratribus nostris curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt : quibus postea major tristitia cum de revocandis eis aliquid ab imperatore præcipitur, quam gratia nascitur. Sit certe in exemplum sollicitudo et tristitia fratrum, quam sæpe pertulimus imperatore præsentem, cum pro ipsis prius rogaremus, quod ipse nobiscum positus cognovisti. Quibus non solum inferiores clerici ex curialibus, verum etiam in sacerdotium constituti, ingenti molestia ut redderentur instabat. Erat enim pastor gloriosissimus in persequendis populi criminibus rigidus, viduarum et orphanorum pater mitissimus, misericors pauperibus, cunctis compatiens infirmis et dolentibus.

Cui successit Innocentius, Innocentio sanctus Evodus, Evodo Silvester, Silvestro Malsonus, Malsono Germanus, Germano Crescentius, Crescentio vero beatus Gildardus, frater beati Medardi, quorum vitam magnifico stylo beatus Fortunatus scripsit. Una enim die nati fuerunt, una etiam die ordinati, una quoque die migraverunt ad Christum.

Gildardo successit beatus Flavius, cujus pontificatus tempore constructa est ecclesia in honore beati Petri apostoli in suburbio urbis Rotomagensis, anno primo Clotharii regis Francorum, nobiliter ædificata, in qua corpus beati Andoeni successoris sui sepulture traditum est. Hic vero beatus Flavius anno quingentesimo... Dominicæ incarnationis multis virtutibus præditus, divini amoris flagrantia accensus, dapsilis pauperibus, Rotomagensis rexit Ecclesiam.

Huic successit Prætextatus, vir magnæ sanctitatis et omnibus iniquis odiosus. Hic vero fuit tempore Chilperici regis, filii Clotharii, qui vir nimis cru-

delitatis cum Fredegunde impia uxore sua ingenti contra pontificem odio exarsit. Causa vero odii nihil aliud fuit nisi quia fratrem suum Sigibertum regem, qui fraude Chilperici occisus fuit, multum dilexerat, et eandem dilectionem Childeberto filio ejus et matri Brunichildi servabat. Hac de causa iratus Chilperius sibi calumniam imposuit, scilicet quod magnam partem thesauri fratris sui Sigiberti apud se reconditam habuerat, quam postquam Childebertus nepos ejus litem contra eum inierat, ei reddiderat. Ideo in tantum persecutus est eum, quod eum ab episcopatu destitutum expulit, et in quamdam insulam in Constantinensi pago in mari sitam exsulavit, et in loco ejus Melantium archidiaconum episcopum ordinari fecit. Modus expulsionis suæ talis fuit. Rex concilium episcopos suos convocare fecit, cui vir magnæ auctoritatis et probitatis Gregorius archiepiscopus Turonensis interfuit. Hic vero nec callidæ machinationi, qua episcopus deceptus est, nec injustæ destitutioni assensum præbuit. Rex vero impia calliditate quibusdam episcopis... mandavit ei, quod si quæ sibi objecerat in concilio, recognosceret, et inde coram rege prostratus se reum proclamaret, omnino ei dimitteret. Qui hortatu impiorum episcoporum deceptus, fraudulentis regis mandatis acquievit. Tunc rex clamare cœpit : « Audistis eum crimine convictum, nunc super hoc certam sententiam definit. » Et ita deposuerunt eum, et in præfatum exilium rex retrudere jussit. Mortuo vero rege, omnium primatum et coepiscoporum consilio et judicio, nolente Fredegunde regina, ad propriam ecclesiam est revocatus, et depositio Melantio in propriam sedem inthronizatus. Melantius vero in familiaritate Fredegundis impiissimæ reginæ permansit, quæ beato Prætextato semper inimicata et insidiata est in tantum, ut pretio quorundam mentes cum præfato Melantio corrumperet : ita ut, sicut beatus Gregorius Turonensis in scriptis suis narrat, nocte sancta Paschæ, in loco pontificali, ubi stare consueverat, gladiis eum percuterent, et ita interficerent. Qui mox ut vulnera sensit, ad altare cucurrit, et illud amplexatus, viatico Dominici corporis et sanguinis se muniens, animam Deo reddidit. Corpus vero ejus omnes principes patriæ cum magno ejulatu et lamentatione de tanti pastoris patrociniî desolatione condolentes, sepulturæ honorificæ tradiderunt. Postea vero Melantius, qui tempore sui exsulatus episcopatum usurpaverat, consilio et ingenio præfatæ reginæ in eadem sede est restitutus.

Hic successit præsul Hildulfus, vir prudens et honestus. Hildulfo beatus Romanus, nobilis ortu et virtute præclarus. Beato Romano sanctus Audoenus, claris natalibus ortus, et virtutum magnitudine excelsus. Beato Audoeni successit inclytus Ansbertus venerabilis præsul, et sanctis operibus gloriosus. Horum vero trium ac beati Gildardi memoriam tantum tetigimus, quia eorum gesta a probatissimis viris luculenter apud nos conscripta habentur.

Ansberto successit venerabilis Grippo. Gripponi

Ranilandus, vir venerabilis et honestus. Ranilando sanctus Hugo, qui venerabilis vitæ et magnæ honestatis fuit, ut vita ejus testatur. Hugoni Rathbertus, vir prudens et strenuus. Ratherto Grimo. Hic namque vir magnæ nobilitatis et probitatis exstitit, populumque sibi creditum tam honorum exemplis, quam prædicationibus optime gubernavit, ecclesiamque sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus sedi præsederat, propriis prædiis ac pluribus beneficiis augmentavit. Fontanas enim super fluvium Itonam sitas cum omnibus suis appendiciis dedit. Grimoni successit Rainfredus, vir nobili progenie ortus, et litterarum studiis imbutus, qui ecclesiam propriis beneficiis augmentavit. Dedit enim ei in territorio Vilcassino villam quæ dicitur Cramisiacum, et quamplurima beneficia ex nobilibus viris ad opus suæ ecclesiæ acquisivit.

Rainfredo successit beatæ memoriæ Remigius. Hic fuit filius Caroli, qui major domus regiæ appellatus est, frater Carlomanni, qui relicta parte regni quam possidebat, in monte Soracte monachus effectus est, ubi ecclesiam in honore S. Silvestri construxit, et inde ad monasterium S. Benedicti in monte Casino transiit. Fuit etiam idem Remigius frater Pippini, quem Stephanus papa regem consecravit. Hic vero Pippinus precibus Carlomanni monachi, fratris sui, mandavit Remigio præfato archiepiscopo, ut ad locum qui dicitur Floriacus pergeret, et corpus Benedicti, qui ibi requiescebat, legatis Carlomanni redderet. Cumque ad locum veniret, et abbatem qui tunc temporis monasterium regebat, et Medo dicebatur, vocaret, regis edicta edisserens, cum legatis, Carlomanni ecclesiam ingressus est. Cumque sepulcrum beati viri appropinquassent, repentina cecitate multati sunt. Proinde terrore valido concussi, ante præfatum abbatem fratresque loci illius solotenus prosternuntur, misericordiam deprecantes, quatenus pro eis Dominum exorarent ut eis indulgeret : promittitque beatus Remigius quod nunquam sancti corpus inde amplius transferret. Quid plura ? Illico sunt exauditi, et beatus Remigius cum suis sodalibus pristinam sanitatem recipit. Precatus est autem præfatum abbatem ut corporis beati viri reliquias illis exhiberet, ne locus in quo Deo devôte servierat, tanto patrociniò cassaretur : qui libenter acquievit. Sicque legatis remeantibus ad propria, beatus Remigius rediit ad sua. Ipse vero quamplura Ecclesiæ suæ acquisivit beneficia, et de suis propriis largitus est multa. Super gregem sibi commissum vir nobilissimus pervigil, necnon moribus et opere clarus exstitit, et beato sine quievit.

Beato Remigio Mainardus venerabilis pontifex successit ; Mainardo Guillebertus, qui tempore Caroli Magni imperatoris pontificatum decenter et honorifice rexit. Guilleberto Rainwardus, pontificali ordine dignus. Rainwardo Gunbaldus, nobilis prosapia et honorum operum clarus instantia. Gunbaldo successit Paulus, præsul mitis et prudentissimus. Paulo successit Wanilo, antistes Deo devotus, et in cun-

ctis reverentissimus. Wamiloni successit Adalardus, A
epos Gunbaldi archiepiscopi, qui religiosus in cun-
ctis operibus fuit. Adalardo Riculfus, vir nobilis, et
multis dives prædiis, quibus ecclesiam sibi commis-
sam hæreditavit. Fuit autem tempore Caroli regis
patris Ludovici regis, cujus fuit filius rex Lotharius,
in quo progenies Caroli Magni a regno funditus extir-
patur. Hugo enim dux, qui cognominatus est Magnus,
regnum sibi usurpavit et rex consecratus est. Cui
successit Rotbertus in regimine, filius ejus, rex Deo
devotus. Præfatus vero Riculfus chartas ecclesiæ
supradictum regem fecit regali sanctione corrobo-
rare. Riculfo successit Joannes, devotus et religiosus
antistes Joanni Witto, vir honorabilis, et reveren-
tissimus pastor.

Wittoni Franco, prudens pontifex et bonus populi B
auxiliator. Hujus enim tempore Rollo dux Danorum
patriam invasit, quæ vocatur Francia, nunc vero
Normannia eorum nomine insignita. Cujus mentis
feritatem tam divinis eloquiis quam devotis servitiis
ita dilinivit, ut terram sibi acquisitam cum pace et
justitia regeret. Postea prædicatione præfati ponti-
ficis legem Christianam suscipiens, ab eodem bapti-
zatus est, et in fide catholica perseverans bono fine
migravit ad Christum. Franconi successit Gunhar-
dus, vir sapiens et in cunctis providus. Gunhardo
successit Hugo. Hic vero fuit prosapia clarus, sed
ignobilis cunctis operibus. Monachus enim apud San-
cium Dionysium erat, quando Willelmus filius Rol-
lonis, dux Normannorum, ei episcopatum tradidit;
sed postpositis sanctæ regulæ institutis, carnis petu-
lantia se omnino contulit. Filios enim quamplures
procreavit, ecclesiam et res ecclesiæ destruxit. Todi-
niacum enim qui in dominicatu archiepiscopi erat,
cum omnibus appendiciis suis fratri suo Radulfo,
potentissimo viro, filio Hugonis de Calvacamp, dedit,
et ita a dominicatu archiepiscopatus usque in præ-
sens alienavit.

Huic successit Rotbertus, vir nobilissimus et po-
tentissimus, Richardi primi filius. Hic vir magnæ
pietatis et honestatis fuit, et in mundialibus divitiis
adeo laudatus a sæcularibus viris; sed carnis fragili-
tate superatus, quamplures filios procreavit. Plura
etiam ecclesiæ bona fecit. Ecclesiam enim præsen-
tem miro opere et magnitudine ædificare cœpit. Ante
obitum suum, gratia Dei præveniente, vitam suam
D
correxit. Feminam enim reliquit, et de hoc cæteris-
que pravis actibus suis penitentiam egit; et sic
bono fine, in quantum humana fragilitas capere po-
test, quierit.

Rotberto successit Malgerius nepos ejus: filius
enim Richardi fratris sui fuit. Qui quia non electione
meriti, sed carnali parentum amore et adulatorum
enfrago in pueritia sedem adeptus est pontificalem
omni destitutus tutela, potius acquievit carni et san-
guini quam divinis mandatis. Voluptatem enim per
omnia sequens, ornamenta ecclesiæ cæteraque bene-
ficia pueriliter erogavit. Et ideo auctore papa Leone
Willelmus dux Normannorum, postea effectus rex

Anglorum, assistente præfati papæ legato, scilicet
Hermenfrido Sedunensi episcopo, cæterisque com-
provincialibus episcopis, in Lexoviensi ecclesia ab
episcopatu eum destituit, deditque postea illi quam-
dam insulam in Constantiniensi pago in mari sitam,
in qua pluribus annis, non quidem ut decuit, vixit;
postea vero, quo autem divino judicio, ignoratur, in
mari submersus est.

Malgerio destituito elegit dux Willelmus quendam
monachum, nomine Maurilium, qui nobili prosapia
ex Remensi pago exortus, et in ejusdem civitatis
ecclesia educatus, inde in Leodicensi Ecclesia omni
liberalium artium peritia imbutus, Halverstatensis
ecclesiæ scholasticus effectus est; qui locus in Saxo-
nia ditissimus habetur, in quo pluribus annis hono-
rifice vixit. Postea vero succensus amore cælestis
patriæ, cuncta quæ mundi sunt fastidians, monasti-
cam vitam appetiit: sicutque Fiscamnense cœnobium
adiens, monachus ibi effectus est, in quo sancte
multo tempore vixit, cæterisque exemplum sancti-
tatis exhibuit. Denique igne divini amoris exæstuans,
acriorem vitam eligens, licentia ab abbate qui ec-
clesiæ præerat accepta, Italiam petiit; eremique
cultor solitariam vitam ducens, opere manuum vixit.
Defuncto itaque abbate Florentinensis ecclesiæ, quæ
in honore beatæ Mariæ semper virginis constructa
est, elegit eum marchio Bonifacius, vir nobilis et
potentissimus; et ita licet invitus, honorum tamen
virorum admonitionibus superatus, abbas ejusdem
loci ordinatus est: ubi multo tempore subditos pro-
C
posse suo sancte et regulariter rexit. Sed quia vita
justorum est detrimentum pessimorum, monachi, qui
tempore prædecessoris sui indiscipline vixerant,
constantiam regulæ Patris Benedicti, qua eos regu-
lariter constrinxerat, ferre nolentes, sed in omnibus
bonis operibus sibi resistentes, detrimentum vitæ ei
machinati sunt. Et quia pluribus annis in hoc labo-
rans, nullo modo se in eis vidit proficere, salutem
propriam prospiciens, abbatiam deseruit, et ad proprium
locum, scilicet Fiscamnium, rediit, in quo sancte
usquequo in episcopatu inthronizatus est, vixit. Hic
ecclesiam a Rotberto archiepiscopo inceptam com-
plevit, et astante Willelmo Normannorum duce,
postea Anglorum rege, cum omnibus suffraganeis
suis, concilium in Rotomagensi ecclesia de castitate
D
conservanda et cæteris sanctorum Patrum institu-
tionibus pastorum incuria negligenter postpositis,
viriliter restituendis religiose celebravit. Postea per-
fecta ecclesia, dedicavit eam, astante Willelmo Nor-
mannorum duce, anno 1063 Dominicæ Incarnationis,
regnante Henrico nobilissimo rege Francorum, astanti-
bus etiam comprovincialibus episcopis, scilicet
Odone Bajocensi, Joanne Abrincensi, Hugone Lexo-
viensi, Guillelmo Ebroacensi, Ivone Sagiensi; Gaufrido
Constantiniensi, cæterisque venerabilibus abbatibus;
præsidente etiam sedi apostolicæ papa Victore II.
Multa etiam bona de Christianæ legis et ecclesia-
sticæ religionis restitutione fecit. Jejuniis et oratio-
nibus et elemosynis usque ad ultimum diem

insistens, v Idus Augusti animam Deo reddidit. A

Defuncto venerabili antistite Maurilio, præfatus Wilhelmus rex Anglorum Lanfrancum reverentissimum abbatem Cadomensis Ecclesiæ, omnibus liberalibus artibus imbutum, sanctis moribus et operibus ornatum, quem postea Cantuariensi Ecclesiæ metropolitanum instituit episcopum et primatem Anglorum, Alexandro summo pontifici et venerabili papæ misit, postulans ejus clementia ut ei assensum præberet quatenus ejus auctoritate Joannem Abrincinæ Ecclesiæ episcopum metropolitanæ Ecclesiæ præficeret, eique ne aliqua occasione in hoc resisteret, litteris apostolicis mandaret. Ipse vero ejus petitioni, quia devotam vidit, acquievit. Litteras in re pontifici misit. Verba quæ litteræ continent, hæc sunt:

« ALEXANDER Episcopus servus servorum Dei, JOANNI Abrincensium venerabili episcopo salutem et apostolicam benedictionem.

« Destituta Rotomagensi Ecclesia pastore, etc. »
Vide in *Alexandro II papa ad annum 1073 Patrologiæ, tom. CXLVI.*

Joannes vero episcopus apostolica legatione recepta, et omnium comprovincialium episcoporum, cunctorumque etiam ejusdem ecclesiæ canonicorum electione communi consensu facta, metropolitanam adeptus est sedem. Hic vero fuit progenie nobilis, liberalibus imbutus disciplinis. Is alias satis strenuus, etc. *Hanc de Joanne notitiam integram ex Gallia Christiana dedimus in præmio ad Joannem, usque ad verba quibus clauditur: « Et honorifice in ipsa ecclesia tumulatur v Idus Septembris. » Pergunt Acta:*

Successit huic imo præcessit (nam duobus antebitum ejus mensibus intronizatus est) Donnus Gnilermus, cœnobii Cadomensis abbas, cum apostolica auctoritate, tum regio munere, tum denique communi electione, vir sane et generis nobilitate cluens, B et morum prærogativa præpollens.

ANNO DOMINI MLXXIX.

ARNULFUS

CLERICUS MEDIOLANENSIS.

NOTITIA IN ARNULFUM.

[Apud PERTZ, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. tom. VIII, pag. 4, proœm. ad *Arnulfi Gesta archiepiscoporum Mediolanensium*, edente W. Wattenbach.]

Arnulfus Mediolanensis rerum quæ sæculo XI ad a. C ex quo inter Italiæ (5) principes primum locum obtinuerunt, ex genere capitaneis inferiore sumptos esse, et per se verisimile est, et Widonis monstrat electio, cui id ipsum quod de vassorum ordine esset (6), maximas excitavit molestias. Accedit quod ipse Arnulfus nobilitatem generis non uno loco manifesto prodit eum et causæ nobilium aperte faveat (7), et humiliter natos appellet quos alii tanquam nobiles prædicant (8), milites scilicet minores, de capitaneis autem cum moderatione loquatur (9), quorum sublimitatem ex imo loco mirabundus suspicit Andreas monachus, qui Arialdi Vitam scripsit. Quod si observaveris, multæ evanescent difficultates, cum pugnare inter se videantur æqualium scriptorum assertiones, qui tamen, verbis usi diversis, in rebus consentiant, D — Clericusne an laicus fuerit Arnulfus, certo testimonio non constat (10), sed totum scribendi genus, scientia rerum ecclesiasticarum et animus in causis

(1) Vide pacem anni 1067, III, 20, commemoratam.

(2) Land. II, 35.

(3) Arn. I, 3. Land. II, 35.

(4) Arn. I, 3.

(5) Id est regni Langobardorum, quod ejus ævi scriptores Italiæ et regni nominibus appellare consueverunt. Tusciam finibus ejus inclusam fuisse, Provana monstravit, Stud. critici, p. 258.

(6) Ut videtur; nam incertum esse non nego; vide Arn. III, 2; Land. III, 3.

(7) Quod jam comes Giulini animadvertit, *Memorie di Milano*, III, 363.

(8) III, 2, 40.

(9) Ut de Landulfo et Herlembaldo III, 10, 16.

(10) Nisi forte verba I, 1, *Adi, tamen serrus catholicus*, ita interpretari velis ut clericum ibi se profiteatur. *Arnulfus subdiaconus* subscripsit sponsoni Widonis archiepiscopi a Petro Damiani servatæ (v. infra III, 14) ap. Baronium ad a. 1059, § 55. Aliæ editiones hoc nomen, quod fortasse ab historico nostro subscriptum est, omittunt.